

OBSAH

Předmluva k prvnímu a k druhému vydání	5
Předmluva ke třetímu, přepracovanému a rozšířenému vydání	6
0. Ouvertura	7
1. Uvedení do problematiky	13
1.1 Případnost antropologie	13
1.2 O postupu této knihy	17
2. Člověk – nic než příroda?	19
2.1 Problém redukcionismu	19
2.2 Ke vztahu přírodní vědy a teologie	22
2.3 Ke vztahu techniky a teologie	27
2.4 O naturalistickém odkouzlení člověka	30
2.4.1 K pojmu <i>naturalismus</i>	31
2.4.2 Nepochopený pojem přírody/přirozenosti	33
2.4.3 Naturalismus jako podnětný výzkumný program, jemuž nelze dostat	36
2.4.4 Hranice dosahu naturalistických vysvětlení	38
2.4.5 Naturalismus jako kritická instance v teologii	41
2.4.6 Naturalistická rekonstrukce religiozity	43
2.5 Facit	45
3. Příběhy o stvoření ve Starém zákoně	49
3.1 Dvě alternativní antropologická výkladová pole	50
3.2 Konstatování „rozporu“	53
3.3 Shrnutí příběhu o stvoření podle kněžského kodexu (Gn 1,1–2,4a) .	55
3.4 Shrnutí jahvistického prapříběhu (Gn 2,4b nn.)	61
3.5 Člověk jako vládce obrazem Božím?	65
3.6 Člověk jako muž a žena obrazem Božím	68

3.7 Antropocentričnost biblických prapříběhů?	69
3.8 Pokus o souhrnný přehled	71
4. Evoluce jako kreace – kreace jako evoluce	73
4.1 Od kreace k evoluci	74
4.2 Problém – vznik druhů bez Boha	77
4.3 Člověk jako produkt náhody a nutnosti?	78
4.3.1 Náhoda a nutnost v biologii (Monod)	79
4.3.2 Náhoda a nutnost v literatuře (Kundera)	81
5. Teologie stvoření – (žádné) kontra k evoluční teorii?	84
5.1 Náčrt současného diskurzního stavu	84
5.2 Problematický pojem: inteligentní design	85
5.3 Náhoda – žádný doklad pro bezplánovitost a bezcílnost	88
5.4 Bezplánovitost, nebo od trendu k plánu?	91
5.5 Evoluční teorie jako neuzavřená teorie – design s designérem či bez něho	93
5.6 Proti zkazce o rozporu mezi stvořením a evolucí	97
5.7 Člověk – přece jen plánovaný, chtěný, milovaný?	101
5.7.1 Antropocentričnost v teologii	102
5.7.2 Antropický princip	108
5.8 Facit	112
6. Člověk – tvůrce sebe sama?	116
6.1 Život – přirozený	117
6.1.1 Mechanismus versus vitalismus – dvě pojetí života	117
6.1.1.1 Mechanismus	118
6.1.1.2 Vitalismus	119
6.1.1.3 Pojmy z černé skříňky?	120
6.1.2 „Regulární“, či „neregulární“ Bůh	122
6.2 Život – nadpřirozený?	123
6.3 Život – syntetický	125
6.3.1 Tři přístupy syntetické biologie	125
6.3.2 První výsledky: Próteus místo Prométhea	127
6.3.3 Pokus o teologické zařazení	130

6.4 Facit nebo výhled	131
6.4.1 Zásah do buněk zárodečné linie	132
6.4.2 Sporná a pochybná cílová zadání	135
7. Ještě zvíře, nebo už člověk? K Rubikonu hominizace . . .	141
7.1 Etologický nálezn u současných vyšších primátů	141
7.1.1 Používání nástrojů, vytváření nástrojů, předávání informací atd.	142
7.1.2 Kritérium sebeuvědomění	144
7.2 Fylogenetická reflexe o hominidech	146
7.2.1 Etapy hominizace	146
7.2.2 Sebeuvědomění a vědomí transcendence	149
7.2.2.1 Homo erectus	149
7.2.2.2 Homo sapiens neanderthalensis	151
7.3 Teologický výklad paleoantropologického nálezů	155
7.3.1 Oduševnění z paleoantropologického pohledu	155
7.3.2 Duše v interdisciplinárním horizontu rozumění	156
7.4 Oduševnění v ontogenetickém kontextu	160
7.4.1 Oduševnění a karyogamie	161
7.4.2 Dvě duše v jedné hrudi, nebo postupné oduševnění?	163
7.5 Oduševnění – šifra lidské důstojnosti z milosti Boží	167
8. Člověk na počátku – člověk na konci	170
8.1 Člověkem od počátku! – Od kterého počátku?	170
8.1.1 Stručný náčrt situace	171
8.1.2 Prosazovací strategie ke zrušení etických požadavků	172
8.1.2.1 Argument biotechnologické zaostalosti	172
8.1.2.2 Argument z perspektivy práva na potrat	173
8.1.2.3 Argument používání mezinárodních výsledků výzkumu	174
8.1.2.4 Argument terapie	175
8.1.3 Kritéria lidství	176
8.1.3.1 Příslušnost embrya k druhu Homo sapiens	177
8.1.3.2 Nepřetržitý vývoj od embrya k dospělému člověku	178
8.1.3.3 Potencialita lidského embrya	180
8.1.3.4 Stálá genetická identita	181
8.1.4 K možnostem reprodukční medicíny	182
8.1.5 Facit	189

8.2 Základní teze pro rozhraní mezi biomedicínou a teologií	191
8.3 Člověk až do konce! – Do jakého konce?	196
8.3.1 Vzájemná závislost počátku a konce života	196
8.3.2 Proměna nazírání – náčrt	198
8.3.3 Ke stírání hranic mezi životem a smrtí	200
8.3.4 Aktivní eutanazie nebo lékařsky asistované umírání	203
8.3.4.1 Popis situace	203
8.3.4.2 Vyjasnění pojmů	206
8.3.4.3 Aktivně usmrtit nebo nechat pasivně zemřít	210
8.3.5 Racionalita a emocionalita v bioetickém diskurzu	214
9. Svoboda ducha – determinace mozku?	218
9.1 Determinování ke svobodě – osvobození k determinaci?	218
9.1.1 Stav problému	219
9.1.2 Singerovo a Rothovo tvrzení o determinismu	220
9.1.2.1 Nástin Singerovy pozice	221
9.1.2.2 Nástin Rothovy pozice	223
9.1.2.3 Seberelativizace deterministů	225
9.1.3 Kritika tvrzení o neuronálním nebo neuromentálním determinismu	226
9.1.3.1 Kritika ze strany filosofie	226
9.1.3.2 Kritika ze strany práva	230
9.1.3.3 Kritika ze strany morální teologie	231
9.1.3.4 Kritický dotaz od literární vědy	233
9.1.3.5 Kritické dotazy ze strany psychiatrie a neurovědy	234
9.1.4 Pokus o předběžnou závěrečnou bilanci	237
9.1.5 O svobodě navzdory a kvůli determinaci	242
9.2 Spíše mozek, než duch? Hranice naturalistické interpretace	245
9.2.1 Přesnější vyznačení problému	245
9.2.2 Problém s přiřazováním neuronálních exitačních vzorců a obsahů vědomí	247
9.2.3 Neuronální determinismus?	250
9.2.4 Perspektiva první a třetí osoby, aneb perspektiva Já a Ono	254
9.2.5 Obrazné znázornění stavu problému	256
9.2.6 Takzvaná neuroteologie	258

9.2.7 Nový monismus?	260
9.2.8 Facit	261
9.3 Neuroteologie – Bůh a náboženství jako porod hlavou?	263
9.3.1 Vyjasnění pojmu neuroteologie	263
9.3.2 Neurobiologické experimentální pozadí	264
9.3.2.1 Meditace a modlitba v neurobiologické perspektivě	264
9.3.2.2 Mozkové arey nábožensko-mystických zkušeností	266
9.3.3 Evolučněbiologické a sociobiologické pozadí	267
9.3.4 Neurofyziologická evaluace sociobiologických předpokladů	269
9.3.4.1 Vytváření mýtů, vytváření rituálů	269
9.3.4.2 Mystická zkušenost	271
9.3.5 Evolučněbiologická výhoda mysticko-náboženských představ	272
9.3.5.1 Mysticko-náboženská zkušenost a sexualita	273
9.3.5.2 Výhoda přežití mysticko-náboženských zkušeností	273
9.3.6 Skutečnost mysticko-náboženské zkušenosti	274
9.3.7 Námitky proti neuroteologii	277
10. Způsobilst k vině a stvořenost – ke vztahu dvou existenciálů	279
10.1 Stav problému	279
10.2 Zpětný pohled na příběhy o původu	283
10.3 Dědičný hřích aneb prvotní hřích	286
10.4 Vina – znak lidského?	291
11. Přemýšlet po myšlení nebo přemýšlet o myšlení	295
11.1 Neomezitelnost a neúplnost myšlení	296
11.2 Nezajistitelnost myšlení	298
11.2.1 Hledání kritérií pro zajištění myšlení	300
11.2.2 Praxe jako konečné rozhodující kritérium jistoty	301
11.2.3 Trilema poznání	303
11.3. Implementace myšlení do obsáhlejšího myšlenkového horizontu	306
11.4 Cogito, ergo credo	310
12. Dohra – člověkem z milosti Boží	317

Poznámky	323
Seznam literatury	345
Seznam zkratek	356
Seznam vyobrazení	357
Jmenný rejstřík	358